Universitätsbibliothek Paderborn

Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Avgvstinvs

In Qvo Genuina sententia profundißimi Doctoris de Auxilio gratiæ medicinalis Christi Salvatoris, & de prædestinatione hominum & Angelorum proponitur, ac dilucidè ostenditur

Jansenius, Cornelius

Lovanii, 1640

2. Liberum opponitur servo, captivo, dominationi alterius subiecto. Est esse inalligatum, inimpeditum &c.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13704

Visual Library

omnium apertiſſimè à ſancto Ioanne Damaſceno, qui etiam Patrum antiquorum definitionem non aliam fuiſſe tradit, quam quod liberum arbitrium ſit voluntas: *Cum divina natura*, inquit, *ſuapte natura liberum arbitrium, volendique facultatem habeat, homo quoque ut ipſius imago arbitrij libertate volendique facultate naturaliter præditus erit. Quippe Patres liberum arbitrium voluntatem eſſe definierunt.*

Obſervatione verò dignum eſt, quod quamvis in phraſibus ſupradictis liberum voluntatis arbitrium, potentiam ipſam voluntatis quatenus liberam ſignificet, ſæpè tamen voluntas non ipſam facultatem, ſed actum liberum facultatis denotat. Teſtimonia ſunt innumera in ſcriptis ejus paſſim obvia: uſque adeo ut rara exempla ſint, quamvis nonnulla ſint, in quibus pro potentia ſumatur. Nam & iſtis ipſis phraſibus, liberum arbitrium voluntatis, arbitrium voluntatis, & ſimilibus idem ſignificari videtur, ac ſi diceres, arbitrium liberum volendi. Hinc in libris de libero arbitrio: *quid tam in voluntate, quam ipſa voluntas* (id eſt, ipſum velle) *ſita eſt?* Quo loco & paulò pòſt facilè decies conſequenter, voluntas, & bona voluntas, pro volitione ſumitur. Et illa in libris de Trinitate: *Eadem volentium eſt voluntas una: cum & in ipſis qui hoc idem volunt, ſua voluntas ſit cuique conſpicua, alterius autem lateat, quamvis idem velit.* Et mox latè diſputat, quænam ſint eædem voluntates, id eſt, eædem ſeu earundem rerum volitiones & appetitiones in hominibus. Hinc illud ſæpiſſime in Auguſtino repetitum, quod charitas non ſit aliud quam bona voluntas: *Quid eſt*, inquit, *aliud charitas quam voluntas?* Et alibi: *Ipſa eſt charitas quæ dicitur voluntas bona.* Et in Epiſtola ad illuſtrem viduam Iulianam: *Proprium arbitrium niſi Dei gratia juvetur, nec ipſa bona voluntas eſſe in homine poteſt.* De cujus charitatis & bonæ, itemque malæ voluntatis cauſa, quam & defectionem vocat, ex profeſſo diſputatur, & ſexcenties in illo ſenſu voces illæ repetuntur in libro duodecimo de Civitate. Hinc illa ejus expoſitio frequenter iterata, quod illæ duæ arbores de quibus Chriſtus mentionem facit, quando dicit, *Non poteſt arbor bona malos fructus facere* &c. ſignificent bonam & malam voluntatem, quarum bona ſit charitas, mala cupiditas. Hinc omnes affectiones animi, cupiditatem, lætitiam &c. voluntates quaſdam eſſe definit, in libro decimo quarto de Civitate Dei: *Rectamque voluntatem eſſe bonum amorem, & voluntatem perverſam malum amorem.* Hinc denique voluntatem hoc modo definit: *Eſt animi motus cogente nullo, ad aliquid vel non amittendum, vel adipiſcendum.* Quod idcircò admonendum duxi, ut quando Auguſtinus bonam & malam voluntatem nominat, ſciamus quid loquatur, nec putemus, potentiam voluntatis ab eo, ſed ipſos motus animi ſeu propoſita deſignari. Quidam enim phraſibus Philoſophorum recentium aſſueti, qui voluntatem volitionem vocare ſolent, antiquorum Patrum, imo ipſo genuino latinæ linguæ uſu minus periti, cum voluntatem nominari audiunt, nihil aliud ſuſpicari poſſunt niſi potentiam voluntatis, & ideo in alienos nonnunquam ſenſus, planiſſima auctorum verba detorquent.

Cap. 6. & 7.
Lib. de duab. animab. c. 10.

Nec tamen iſte generalis uſus voluntatis pro motu animi ſive malo ſive bono apud Auguſtinum perpetuus eſt. Nam ſubinde voluntatem peculiari acceptione vocis, pro ſolo bono motu voluntatis uſurpat; cui cupiditas opponatur, tanquam voluntas mala: *Quantum eſt*, inquit, *quod valet voluntas ſub dominante cupiditate, niſi fortè ſi pia eſt, ut oret auxilium? In tantum enim libera eſt, quia in tantum liberata eſt, & in tantum appellatur voluntas, alioquin totius cupiditas, quam voluntas propriè nuncupanda eſt.* Iuxta quam acceptionem alibi docet Chriſtum locutum eſſe quando dixit: *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.* Notat enim nonnullos interpretes addidiſſe, quæcumque vultis *bona*, ne quis mala quæ vult ſibi fieri etjam alijs velit. Sed in græco nihil tale additum invenitur, ſed nudè, quæcumque vultis ut faciant &c. *Et hoc unde*, inquit Auguſtinus, *niſi quia hoc loco, modo quodam proprio voluntas poſita eſt, quæ in malo accipi non poteſt?* Vſurpatio iſta à Stoicis quibus peculiaris fuit, fluxiſſe mihi videtur. Nam ſapientes dicebant velle, ſtultos cupere: *Voluntas quippe*, inquiebant, *appetit bonum, quod facit ſapiens.* Vnde quas Cicero conſtantias nominavit, Stoici tres eſſe voluerunt, pro tribus perturbationibus nempe vitioſis, in animo ſapientis: pro cupiditate voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem. Sapientem ergò dicebant velle, gaudere, cavere; ſtultum non niſi cupere, lætari, metuere, contriſtari. ſed de iſtis vocum acceptionibus ſatis.

Lib. 1. retract. c. 15.
Matth. 7.
Lib. 15. de Civit. c. 8.

CAPVT SECVNDVM.

Liberum opponitur ſervo, captivo, dominationi alterius ſubjecto. Eſt eſſe inalligatum, inimpeditum &c.

VT autem ad veram liberi arbitrij intelligentiam à notioribus ad ignotiora nitamur, manifeſtum eſt *in ipſo nomine liberi arbitrij, libertatem ſonare.* Libertas autem in conſuetudine latinę linguæ, duobus modis dicitur. Vſurpari enim hoc verbum ita ſolet, ut pænè quicumque liberatur, intelligatur periculum aliquod evadere, carere moleſtijs, ut cum liberari dicitur à morte, infirmitate, naufragio. *Vſitate dicitur*, inquit Auguſtinus, *non tamen propriè.* Propriè verò liberare eſt liberum facere. Libertas

autem

Tract. 41. in Ioan.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

autem opponitur ſervituti, quod niſi omnium hominum judicio eſſet verum, innumeris pænè teſtimonijs Auguſtini perfacilè eſſet oſtendere. Oſtendit hoc luculentè colloquium Chriſti & Iudæorum apud Ioannem. Cùm enim dixiſſet Chriſtus, *Et veritas liberabit vos*, reſponderunt Iudæi: *Nemini ſervivimus unquam, quomodo tu dicis, liberi eritis?* Quibus iterum Chriſtus: *Omnis qui facit peccatum ſervus eſt peccati.* In quem locum Auguſtinus notat, & ex græcæ locutionis proprietate Iudæorumque reſponſione conſtare, quod *liberabit*, de libertate propriè dicta intelligi debeat, nec aliter poſſit. Origo autem vocabuli ſervorum in latina lingua inde creditur ducta, quod hi qui belli jure poſſent occidi, à victoribus cum ſervabantur captivi, ſervi fiebant, à ſervando dicti. Ex quo fit ut ſervus & captivus pariter opponantur libero. Vtrumque non ſolum in iſta vulgari libertate, quæ ingenuis conditione propria eſt, locum habet, dicente Auguſtino: *Ingenuus eſt aliquis, captivatur à barbaris, ex ingenuo factus eſt ſervus*; ſed in primis in iſta propriè dicta arbitrij libertate de qua ſermo eſt. Opponitur enim ei non minus captum eſſe, quam ſervum. Nam de captivitate declarat hoc Auguſtinus multis locis: *Si verè volumus defendere liberum arbitrium, non oppugnemus unde fit liberum. Nam qui oppugnat gratiam &c. ipſe arbitrium ſuum adhuc vult eſſe captivum.* Et Iulianus cum Auguſtino diſputans, hanc oppoſitionem liberi arbitrij & captivi, quam Auguſtinus arbitrio libertatis ſemel tribuiſſe videbatur, vehementer inculcat: *Vt ipſa*, inquit, *verba jungamus quod liberatur captivum eſt, quod captivum liberum non eſt, quod liberum eſt, captivum non eſt.* Quod mox iterum repetit, & Auguſtinus verum eſſe concedit. Servitutis vero & libertatis repugnantiam ſæpiſſimè idque in ſingulis pęnè libris adverſus Pelagianos exaratis inculcat, & res per ſeipſa perſpicua eſt.

Ioan. 8. — *Tract. 41. in Ioan. & Serm. 48. de verb. Dom.* — *Serm 48. de verb. Dom. c. 3.* — *Epiſt. 107.* — *Lib. 1. oper. imper. ſ 123*

Cùm ergò ſervus, ut talis, eſſentialem rationem ad Dominum ipſo nomine ſuo denotet, libertas verò reſpuat omninò ſervitutem, hinc fit ut conſequenter etjam libertas ut talis dominationem alterius reſpuat. Qui enim Dominum habet in cujus eſt poteſtate, ille ut talis non eſt liber, ſed potius ſub ejus dominatione captivus ac ſervus. Qua de cauſa ſæpiſſimè Auguſtinus liberum opponit ei quod eſt eſſe ſub dominatione alterius, ut quemadmodum liberum dicitur, id quod à captivitate & ſervitute exemptum eſt, ita & quod ab alterius dominatione: *Arbitrium*, inquit, *verè ſit liberum, dum à carnalium concupiſcentiarum dominatione liberatur.* Et in libris de ſpiritu & littera: *An ita ſunt liberi ut nec illum velint habere Dominum, qui eis dicit ſine me nihil poteſtis &c.* Et in libris de peccatorum meritis, utramque immunitatem & à ſervitute & à dominatione conjungens, velut oppoſitam libertati: *Ab hujus execrandæ dominatione ſervitutis liberantur quibus Dominus Ieſus &c.* Et vim nominis explicans in libertate vulgari: *Eam nunc dico libertatem qua ſe liberos putant, qui Dominos homines non habent, & quam deſiderant ij qui à Dominis hominibus manumitti volunt.* Vnde in libro Iob: *Parvus & magnus ibi ſunt, & ſervus liber à Domino.* Pluribus teſtimonijs allegandis in hac dominationis, ſervitutis, captivitatis, & libertatis explicanda notione ſuperſedeo, quod ſæpiſſimè in ſequentibus de ſingulis mentionem facturus ſit Auguſtinus, dum libertatis arbitrij ſignificationem & rationem explicare ſataget. Certiſſimum enim eſſe debet ſecundum Auguſtini doctrinam ſexcenties inculcatam, non alia ſignificatione arbitrium liberum dici, quam quatenus liberum dominanti, captivo, ſervo, & ſimilibus famulandi neceſſitatibus contrarium eſt. Ex eadem quoque cauſa, quia quicquid eſt ſub alterius dominatione, & captivum & ſervum, id quoque ad alterum refertur, ac eſt alterius, & in alterius poteſtate, hinc liberum ſubinde exponit Auguſtinus, per non eſſe in alterius poteſtate. *Reſponde quomodo ad declinandum à malo & faciendum bonum liberum habemus arbitrium, quando erat ſub poteſtate tenebrarum: unde nos ſi Deus eruit, ipſe utique liberum fecit?* Et infrà: *Vt eidem doctrinæ arbitrio liberato à tenebrarum poteſtate conſentiant.* Cujuſmodi locutiones eodem loco ſæpius repetit.

Epiſt. 90. — *Cap. 30.* — *Lib. 2. c. 6.* — *Lib. 1. de lib. arb. c. 15.* — *Iob. 3.* — *Epiſt. 107.*

Ex qua uſurpatione liberi fluit, ut conſequenter liberum ſit quaſi non ligatum, ſeu inalligatum, inimpeditum. Vnde liberas habere manus dicitur, cui nullis impedimentis, vel vinculis aſtrictæ coërcentur. Impedimenta namque & vincula libertatem agendi impediunt, & ſi ſunt in ipſa voluntate, etjam volendi. Nec enim alia de cauſa non eſt liberum peccatoribus, imo & juſtis in hac vita tantum amare Deum, quantum amandum eſſe cernunt, niſi quia intus in ipſa mente quædam impedimenta & vincula ſunt, quibus voluntas ab ejus dilectione retrahitur ac deorſum premitur: & vice verſa idcircò ſanctis in cælo non eſt liberum velle peccare, quia vinculis quibuſdam voluntas innodata eſt, quibus magna cum delectatione ab illa perverſa voluntate retrahitur & impeditur. Qua conſideratione etjam nonnulli Scholaſtici recentiores liberum opponi dixerunt alligato; alij impedito. Hinc Auguſtinus, etſi de impropriè dicta libertate loquatur, vim tamen nominis exprimens: *Quid eſt quod oculi, labia &c. ut ad opera ſibi congrua moveantur, poſitum in poteſtate eſt* (id eſt, liberum nobis eſt) *cum ab impedimentis corpus liberum habemus & ſanum?* De vinculis vero libertatem arbitrij impedietibus, & quaſi retrahentibus à volendo & agendo: *Quam ſit autem liberum, & ab omnibus difficultatis vinculis expeditum in ipſa ſanitate ſapientiæ conſtituto* (id eſt, Adamo) *non cedere viſis inferioris illecebra &c.* Et de Manichæorum Deo loquens, qui animas non arbitrij libertate, ſed neceſſitate miſiſſet: *Si ergo*, inquit, *poſſetis invenire alterum judicem qui liber vinculo neceſſitatis, moderator exiſteret æquitatis &c.* De cujuſmodi vinculis & compedibus libertatem arbitrij impedientibus frequenter aliàs mentionem facit. Servitus enim, captivitas, dominatio alterius, vincula ſunt quibus

Lib. 1. de nupt. c. 6. — *Lib. 3. de lib. arb. c. 25.* — *Lib. 22. contra Fauſt. c. 22.*

quibus libertas, ſive illa vulgaris, ſive alia quæcumque illa fuerit, impeditur ab actibus ſuis, qui ſive hominibus liberis, ſive arbitrio libero conveniunt: à quibus cum expediuntur, liberi fiunt. Iſta ergò eſt vulgo notiſſima liberi ſignificatio. Sed quia ſic magis aliquid negativum ſonat, quid videlicet non ſit, nempè non ſervum, non captivum, non ſubditum, impeditum, inalligatum &c. quam aliquid poſitivum, merito adhuc quæri poteſt, an genuina vocis iſtius ſignificatio, non aliquid poſitivum inferat. Sublimius enim aliquid & nobilius iſta voce, quam pura ſervitutis negatio inſinuari videtur, quamvis indiſſolubiliter talem negationem conjunctam habeat.

CAPVT TERTIVM.

Liberum aliquid poſitivum ſonat. Eſſe Dominum, eſſe ſui juris, eſſe in poteſtate noſtra, eſſe gratia ſui.

ITAQVE libertas, & liberi ratio potius in illis quærenda videtur, quæ ſervituti, captivitati, & impedimentis & vinculis, & in aliena eſſe poteſtate, opponuntur: hæc autem ſunt eſſe Dominum, eſſe ſuum ſeu ſui non alterius gratia, eſſe ſeu habere in ſua poteſtate. Hæc enim planè poſitivum aliquid reſonant, tametſi per negationem plerumque explicari & facilius vulgo intelligi ſoleant, ut plerumque in attributis valdè eminentibus contingit. Sic enim infinitum, immutabile, æternum, & ſimilia perfectiſſima Dei attributa, per negationes ferè exponimus. Cùm enim eorum eminentiam mentis acie non facilè penetremus, per negationes imperfectionum creaturum ea exprimimus. Ita & hic; quia quid ſit ſervum, captivum, ligatum, in aliena poteſtate, facilè vulgus intelligit; per negationes illarum conditionum exprimit libertatem; cum aliud revera ſit quam pura imperfectionum illarum negatio.

Quapropter Auguſtinus libertatem aliquando per dominationem & imperium indicat; nempè quia ſervum cui liberum opponitur, eſt eſſe ſub Domino: *Sic*, inquit, *homo peccavit, cum vult eſſe par Deo, id eſt, liber eſſe ab eius dominio, ſicut ille ab omni dominio liber eſt, quoniam ipſe eſt Dominus omnium.* Vbi idcircò liberum ab omni dominio vocat, quia eſt Dominus omnium. Et alibi libertatem quam ſervituti oppoſuerat, per regnum explicat: *Bonus etiamſi ſerviat liber eſt: malus autem etiamſi regnet* (hoc eſt, dominetur omnibus) *ſervus eſt: nec unius hominis, ſed quod eſt gravius, tot Dominorum, quot vitiorum.* Placuit iſta notio nonnullis recentioribus, qui vehementer urgent, in arbitrij libertate, quod per illud homo ſit Dominus actuum ſuorum: quod veriſſimum eſſe poſtea declarabimus. Et quia Dominus non eſt alterius, ſed ſuus, ſeu ſui gratia, ſervus verò ſit alterius, hinc illa ſolemnis definitio liberi apud Ariſtotelem: ἄνθρωπος ἐλεύθερος ὁ αὑτοῦ ἕνεκα, καὶ μὴ ἄλλου· *Homo liber, qui ſui-ipſius & non alterius gratia eſt*: quam ſæpè divus Thomas probavit.

Porrò quia id quod ab omni ſervitute, captivitate, & ſubjectione, & alligatione, & vinculis impedimentiſque liberum dominatur, non eſt in aliena poteſtate, ſed ſua, non alieni juris, ſed ſui, hinc Auguſtinus cum libertatem generaliter, & libertatem arbitrij accuratè vult exprimere & explicare, libenter illa utitur notione, ut dicat illud *eſſe in ſua poteſtate*, ſeu *ſui iuris*, habere actum *in ſua poteſtate*; quæ prorſus idem ſunt: Nec aliud indicant quam eſſe Dominum ſui, non obnoxium alienæ poteſtati, & idcircò liberum. Qua de cauſa docet Auguſtinus, Adamum peccando libertatem appetiſſe; & illam in eo ſemper ſtatuit, quod ſuæ poteſtatis eſſe voluit, uti Deus. Nam in libris de Civitate Dei, cum dixiſſet, Deum homini breviſſimo præcepto adminiculatum eſſe, *quo eam creaturam cui libera ſervitus expediret, ſe eſſe Dominum commonebat*, ſtatim contrariam libertatem tangens quam Adam expetivit, adjicit: *Et quia ſua ſuperbia ſibi placuerat, Dei iuſtitia ſibi donaretur, nec ſicut affectabat,* IN SVA ESSET OMNIMODÒ POTESTATE, *ſed à ſeipſo quoque diſſentiens, ſub illo cui peccando conſenſit, pro libertate quam concupivit, duram miſeramq; ageret ſervitutem.* Vbi libertatem concupiſcere & affectare, in ſua eſſe poteſtate, pro iiſdem prorſus habet; unde & ſervitutem libertati capitaliter inimicam ei opponit. Et in opere de moribus Eccleſiæ: *Ipſa eſt* (audacia) *quæ legibus Dei obtemperare detrectat, dum ſua poteſtatis eſſe cupit ut Deus eſt* &c. hoc eſt, liber ut ſupra, *dilectione ergò redit ad Deum quæ ſe illi non componere ſed ſupponere affectat, quod quantò fecerit inſtantius atque ſtudioſius, tantò erit beatior atque ſublimior, & illo ſolo dominante liberrimus.* Et in Pſalmis: *Quid illi deerat ut tangeret, niſi quia ſua poteſtate uti voluit, præceptum implere delectavit, ut nullo ſibi dominante fieret ſicut Deus*, ſcilicet liber, ut ſuprà dixit, *quia Deo nullus utique dominatur.* Quod in libris de Geneſi ad litteram iiſdem penè verbis ſed apertioribus dixit: *Noxia libertate habenas prohibitionis rumpere delectata.* Et in ſermonibus de verbis Domini, eandem libertatem, quam affectavit Adam, explicans dicit: *Primus homo dominari voluit, qui Dominum habere noluit. Quid eſt dominari niſi propria poteſtate gaudere? Eſt maior poteſtas: illi ſubdamur ut tuti eſſe valeamus.* Et hac de cauſa noxiæ hujuſmodi libertatis affectationem vetans Auguſtinus: *Noli*, inquit, *eſſe velle quaſi proprius & in tua poteſtate*, id eſt, liber, *ſed eius clementiſſimi & utiliſſimi Domini te ſervum eſſe profitere*; quaſi dicat, Noli eſſe

Lib. 14. de Civit. c. 15.

Lib. de morib. Eccleſ. c. 12.

In Pſal. 40

Lib. 11. de Gen. c. 31.

Lib. 37. de verb. Domi. c. 2.

Lib. 1. Solilog. c. ult.

ita